

לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וכאשר אמרת.

שנינו במשנה: **הנושא את המדרס נושא את התרומה, אבל לא את הקודש:**

ומפרשין: קודש — מאי טעמא לא ישא, והרי אין הוא נוגע בתרומה שיטמאנה? **משום מעשה שהיה!**

דאמר רב יהודה אמר שמואל: **מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין קודש ממוקם למקום, ונפסקה רצועה של סנדלו, שהיה מדרס הזב, ונטלה אותו אדם לרצועה בידו, והניחה על פי החבית [שהיתה של חרס, ולא נטמאה החבית על ידי נגיעה מגבו של הכלי], ונפלה הרצועה לאויר החבית, ונטמאת החבית [רבינו חננאל], שהרי כלי חרס מטמא מתוכו, באוירו.⁽¹⁾**

באותה שעה אמרו: הנושא את המדרס [מנעלו של זב, רש"י במשנה] הרי הוא נושא את התרומה, אבל לא ישא את הקודש.⁽²⁾

ומקשינן: **אי הכי, שטעם מעלה זו הוא מפני**

מעשה שהיה — **תרומה נמי תהיה בה מעלה זו, כי על אף שמעשה זה בקודש היה, מכל מקום כיון שאנו גוזרים, יש לנו לגזור גם לתרומה!**

ומשנינן: **הא מני — רבי חנניה בן עקביא היא, הסובר: כל מקום שגזרו חכמים על דבר משום מעשה שהיה, לא גזרו אלא כדוגמת המעשה, וכאותו דבר.**

וכיון שבקודש היה מעשה, רק בקודש גזרו, ולא בתרומה.⁽³⁾

דאמר רבי חנניא בן עקביא: **לא אמרו נשיאת מי חטאת — אלא בירדן, ובספינה, וכמעשה שהיה, וכדמפרש לה ואזיל.**

ומפרשין: **מאי היא, הא דרבי חנניא בן עקביא?**

דתניא: לא ישא אדם מי חטאת [מים שנתערב בהם אפר פרה להזות בה את הטמא, מאירי] ואפר חטאת [הוא אפר הפרה קודם שנתערב במים, מאירי] ויעבירם בירדן ובספינה, וכדמפרש ואזיל מפני תקלה שהיתה בהעברתם בספינה בירדן.

1. לשון רש"י: ונפסקה רצועה של סנדלו, מדרס הזב היתה, ונטלה בידו. ומתוך כך נפלה לאויר החבית.

מה שכתב רש"י מדרס הזב היתה, אין כוונתו לומר שהיה הנושא זב, ומנעלו מדרס, שאם היה זב, הוא היה מטמא את החבית בהיסט. אלא מדובר במי שנעל מדרס של זב.

ומשמע קצת מלשון רש"י שאינו גורס: והניחה על פי חבית, אלא: ונטלה בידו ונפלה לאויר החבית.

בתוספות ובמאירי מבואר הטעם שהרצועה

טמאה מדרס אף שנפסקה מן הסנדל, ראה דבריהם.

2. כתב רש"י במשנה לפרש לשון מדרס ששנינו: "מנעלו של זב", ויש לפרש כוונתו שלא גזרו אלא על מנעל וכמעשה שהיה; וראה עוד בזה בהערות בהמשך הסוגיא.

3. מבואר מלשוננו של רש"י, שכוונת הגמרא להעמיד משנתנו כרבי חנניא בן עקביא וכפשוטו הגמרא, וזה דלא כמו שכתב החזון

וכן לא יעמוד בצד זה של הנהר ויזרקם לצד אחר, שהוא דומה להילוך בספינה שהולכת באויר.

ולא ישיטם על פני המים, שזה דומה לספינה.

ולא ירכב הנושא אותם על גבי בהמה בתוך המים, ולא על גבי חבירו בתוך המים, כי אף זה דומה לספינה שהאדם הנושאו יושב במקומו וספינתו נוטלתו ומוליכתו, וספינה פעמים שהיא גוששת ונוגעת בקרקע [רש"י יבמות קטז ב.].⁽⁴⁾

אלא אם כן היו רגליו של הרוכב נוגעות בקרקע.

אבל מעבירין על גבי הגשר ההולך על פני המים, ואינו חושש, מפני שהגשר כארעא סמיכתא הוא, והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה [לשון רש"י שם].⁽⁵⁾

אחד הירדן אין מעבירין בו, ואחד שאר הנהרות, אף שאותו מעשה בירדן היה.

רבי חנניה בן עקיבא אומר: לא אסרו אלא בירדן ולא בשאר נהרות, ובספינה בלבד, וכמעשה שהיה.⁽⁶⁾

מאי מעשה שהיה, שאסרו בגינו כל נשיאת מי ואפר חטאת בירדן ובספינה?

דאמר רב יהודה אמר רב:

איש בהבנת דברי התוספות, הובאו דבריו בהערות בהמשך הסוגיא.

4. נתבאר על פי רש"י ביבמות; אולם לשון רש"י כאן: אלא אם כן רגליו נוגעות בקרקע, משום מעשה שהיה בספינה כדלקמן, וכל ספינה מהלכת באויר וגזרו על האוירות כולן, משמע בפשוטו שאין לישא אותם על גבי בהמה אפילו כשאינה הולכת במים, וכפשטות לשון הברייתא.

5. ביאור דבריו, חידוש משמיעתנו המשנה, שהיה מקום לומר שההולך על גבי הגשר הרי זה כהולך על המים ואין רגליו נוגעות בקרקע, וקא משמע לן שהגשר עצמו חשוב כמו קרקע, וכיון שרגליו נוגעות בו, מותר.

6. כתבו התוספות ד"ה לא ישא: ואפילו רבנן דלא בעו כמעשה שהיה, מכל מקום לא אחמור מיהא לקודש רק לחטאת.

לכאורה כוונתם, שמשנתנו לא אתיא דוקא כחנניא בן עקיבא, אלא אפילו חכמים מודים, כי

הואיל ומעשה שהיה בקודש היה, אין מחמירים לתרומה, כשם שלא החמירו לקודש כיון שמעשה שהיה בחטאת היה.

אך המהרש"א והטורי אבן לא הבינו כן, שהרי אמרו בגמרא "הא מני חנניא בן עקיבא", הרי דלא אתיא כרבנן. ואין התוספות באים אלא לפרש שיטת חכמים בנשיאת מי חטאת, שאף הם מודים שמכל מקום לא גזרו אלא למי חטאת ולא לקודש.

ותמהו המהרש"א והטורי אבן, אם כן באמת למה אמרו "הא מני חנניא בן עקיבא"? והרי יש לומר שאפילו חכמים מודים, וכשם שלא גזרו שם לקודש, כן לא גזרו בדין משנתנו לתרומה!! וראה מה שתירצו.

ובטורי אבן כתב לחדש על פי דרכו, שאפילו לדעת חכמים הסוברים שעשו מעלה זו אף לתרומה, מכל מקום למי חטאת לא עשו, כי כשם שלא החמירו מכח מעשה שהיה במי חטאת — לקודש, כך לא החמירו מקודש — למי חטאת, ראה שם].

מעשה באדם אחד שהיה מעביר מי הטאת ואפר הטאת בירדן, ובספינה, ונמצא בזית מת תחוב בקרקעיתה של ספינה, והאהיל עליו הכלי שהמים והאפר נתונים בו, ונטמאו ונפסלו.

באותה שעה אמרו: לא ישא אדם מי הטאת ואפר הטאת, ויעבירם בירדן בספינה.

וכאן שבה הגמרא למעלה שבמשנתנו: הנושא את המדרס אינו נושא את הקודש.

איבעיא להו שלשה ספיקות:

א. הנושא סנדל טמא פשיטא שאינו נושא את הקודש —

אבל הנושא סנדל טהור — מהו דינו בנשיאת הקודש?

האם גזרו גם על נשיאת סנדל טהור משום סנדל טמא או לא [רש"י]?(7)

ב. תו איבעיא להו:

חבית פתוחה ובה קודש, מצינו שגזרו בה, וכמעשה שהיה, שמתוך שהיתה החבית פתוחה, נפלה הרצועה לתוכה —

אבל לשאת חבית סתומה כשבידו השנית הוא נושא סנדל טמא — מהו, האם גזרים על חבית סתומה אטו פתוחה או לא [רבינו חננאל]?

ג. תו איבעיא להו:

עבר ונשא את הקודש כשבידו סנדל טמא — מהו שיהיה טמא הקודש בדיעבד?

ונחלקו באיבעיא השלישית אמוראים:

רבי אילא אמר: אם עבר ונשא, הרי הקודש טמא.

רבי זירא אמר: אם עבר ונשא, הרי הקודש טהור. (8)

שנינו במשנה: **כלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקודש.** אבל לא לתרומה:

אבל החזון איש בסימן קכט לדרך זה ביאר דבריהם כפירוש הראשון שנזכר לעיל, וביאר: הא דאמר הכא בגמרא הא מני, לא דמוקי מתניתין כרבי חנניא, אלא כסברא דרבי חנניא, והכא, מקודש לתרומה גם רבנן מודו.

והנה ברש"י במשנה משמע שלא גזרו אלא במנעל ולא בשאר מדרסות, ואם כן לשיטת רש"י ודאי שמשנתנו סוברת כחנניא בן עקביא.

7. פירוש: משום שאותו מעשה בסנדל היה, שמה גזרו אף על סנדל טהור.

והרש"י תמה על זה, הואיל ובמשנתנו לא נאמר אלא מדרס, מהיכי תיתי לאסור את הסנדלים הטהורים; וגם לא מצאנו שיהיו נושאי קודש צריכים לילך יחף.

ורצה לפרש, שנסתפקו בסנדל של אוכלי תרומה שהוא מדרס לקודש, כמבואר לעיל, אם לגבי משא גזרו אף על זה, אלא שכתב דמרש"י לא משמע כן.

ונראה מדברי הרש"י, שנוקט בפשטות שגזרו על הנושא את כל המדרסות. אמנם ברש"י במשנה פירש: מנעל של זב, ומשמע דוקא מנעל, וטעמו משום שמעשה שהיה במנעל היה, ולפי זה אין מקום לקושייתו הראשונה של הרש"י, וראה בהערה לעיל.

8. כתב החזון איש בסימן קכט לדרך זה: נראה טעמא, כיון דלא אמרו רק משום מעשה שהיה, משמע שאין ראוי לגזור מסברא לולא המאורע, לכן סגי לאסור לכתחילה.

הא לאו מנא הוא [אין זה כלי], ואינו ראוי לקבל טומאה.

אלא בתר דגמריה, שמא תפרש: לאחר שנגמר הכלי אנו חוששים שנפל על הכלי ורקו של עם הארץ.

אי אפשר לומר כך.

כי הרי מיזזהר זהיר בהו החבר שלא יפול עליו כל דבר טומאה, כדין כלים של חבר שהם טהורים, ואין חוששים לזה.

ומפרשין: לעולם, אנו חוששים שמא נפל עליו ורקו של עם הארץ מקמיה דגמריה [קודם גמר עשיית הכלי].

ואי קשיא לך: הרי אינו מקבל טומאה, לא תיקשי:

כי חוששים אנו דלמא בעידנא דגמריה [בשעת גמר מלאכה], עדיין לחה היא הצינורא שנפלה עליו לפני גומרו, ומטמאת עכשיו את הכלי, לאחר שנגמר.⁽⁹⁾

וזהו שאמרו "כלים הנגמרים בטהרה". כי הואיל ואין דרך לשומרן בזמן עשייתן אלא משעה שנגמרו, לפיכך יש לחוש שמא קודם שנגמרו נפל עליהם רוק של עם הארץ, [תוספות במשנה].⁽¹⁰⁾

ודייקנן ממה שאמרו במשנה: כלים הנגמרין בטהרה צריכין "טבילה" לקודש:

והוינן בה: דגמרינהו מאן [מי הוא זה שגמר את עשיית הכלים]? כלומר: ביד מי היו הכלים בעת גמר מלאכתן שנראו לקבלת טומאה?

אילימא דגמרינהו חבר [אם תפרש: חבר הוא שגמרם], למה ליה טבילה, הרי החבר שומר עליהם שלא ייטמאו?

אלא שמא תאמר, דגמרינהו עם הארץ. ולפיכך צריכין טבילה, כשאר כלי עם הארץ —

אף זה אי אפשר לפרש. כי היתכן ש"נגמרין בטהרה" קרי ליה התנא?! והרי אם גמרן עם הארץ, בטומאה נגמרו.

אמר פירש רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל: לעולם מדובר בכגון דגמרינהו חבר. ואי קשיא לך: למה ליה טבילה? הטעם הוא:

משום חשש צינורא דעם הארץ [טיפת רוקו של עם הארץ], שאב הטומאה הוא כרוקו של זב [שחוששין לעם הארץ שמא זב הוא, רש"י], דשמא נפל הרוק על הכלי וטימאהו, וכדמפרש ואזיל.

אך עדיין יש להקשות:

אימת, מתי אתה חושש שנפל על הכלי רוקו של עם הארץ?

אילימא מקמי דליגמריה [אם תפרש לפני גמר מלאכת הכלי]?

רש"י.

9. רוקו של זב מטמא כשהוא לח ואינו מטמא כשהוא יבש, כפי ששינונו במסכת נדה נד ב: הזוב והרוק מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין,

10. לשון התוספות במשנתנו בד"ה כלים

טבילה – אין, אכן הצריכו חכמים לכלים סתם שנגמרו בטהרה.

אבל **הערב שמש** [זה שאין נטהרים לגמרי עד שתשקע השמש] – לא החמירו חכמים להצריכם, אף שאילו היה נופל עליהם בודאי רוק של עם הארץ, היו טעונים אף הערב שמש.

ואם כן, מתניתין דידן **דלא כרבי אליעזר**, הסובר שכלים הנגמרים בטהרה צריכים טבילה והערב שמש אם משתמש בהם למי חטאת, והוא הדין לקודש [הכי סלקא דעתין].

נחלקו החכמים עם הצדוקים בטמא שטבל ונטהר, אך עדיין זקוק הוא ל"הערב שמש" של אותו היום כדי להטהר לגמרי, האם ראוי הוא לעבוד בעבודת הפרה האדומה לפני שהעריב השמש של אותו יום או לא.

לדעת חכמים "טבול יום", שטבל אך לא העריב שמשו, ראוי הוא כבר לעסוק בפרה אדומה, ואילו לדעת הצדוקים הוא פסול לעבוד בה עד שיעריב השמש.

וכיון שרצו חכמים להוציא מלבם של צדוקים, תיקנו שלכתחילה תיעשה העבודה בפרה אדומה בטמאים שטבלו ומחוסרים עדיין הערב שמש.

א. ולכן, תיקנו חכמים שיהיו מטמאים את הכהן השורף את הפרה האדומה [וכן את כל כלי המקבל טומאה שמשתמשים בו למעשי הפרה].

והיו מטמאים אותו תחילה, לפני מעשה עבודת הפרה האדומה, בטומאה שאינה נטהרת טהרה גמורה אלא בטבילה והערב שמש.

והיו מטהרים אותו בטבילה, והיה עושה את מעשה העבודה של פרה אדומה, ואין ממתנינים עד שיעריב השמש!

ב. נחלקו תנאים בכלים הנגמרים בטהרה, שטמאים הם רק מתקנת חכמים, האם די בטומאה שכזו, ויטבלו את הכלי לטהרו מהטומאה הזאת, אלא שיחסר לו הערב שמש, וישתמשו בו למעשי הפרה בלי הערב שמש, ודי אפילו בטומאה שכזאת כדי שיתקיים ההיכר "להוציא מלבם של

הנגמרים בטהרה: אומר הר"ר אלחנן, דלהכי נקט נגמרים ולא נעשים, משום דאין רגילות לשומרים בטהרה בזמן עשייתם עד עת גומרם, לפי שאין מקבלין טומאה עדיין. אבל כי נגמרו, שמקבלין טומאה, נותנין עליהן לב לשומרן.

וכתב הטורי אבן שם, כי מלשונם שכתבו "דאין רגילות לשומרם בטהרה", משמע, שאפילו אם שינה חבר זה מן הרגילות ושמרן בטהרה מתחילת עשייתן, אפילו הכי צריך טבילה.

ותמה על זה, כי בפשוטו נראה שאינו צריך

טבילה אלא אם כן אכן לא שמר עליהם אלא משעת גמר מלאכתן, אבל אם שמר עליהם מתחילת עשייתן ודאי אין להצריכם טבילה.

והוכיח כדבריו, שאם לא כן, נמצא, שכלי חרס – שאין לו טהרה במקוה – אי אפשר להשתמש בו לקודש.

ולשון רש"י במשנה הוא: כלים הנגמרים בטהרה, שנזהר בהן משבאו סמוך לגמרן שראויין לקבל טומאה, ומשמע כדעת הטורי אבן דמיירי כשלא שמרן מתחילת עשייתן אלא סמוך לגמרן, אבל אם שמרם אינם צריכים טבילה.

צדוקים", או שצריכים לצורך ההיכר טומאה אחרת:

דתנן: שפופרת שחתכה לצורך שימור מי ה"חטאת", כדי לתת בה אפר פרה אדומה הקרויה "חטאת" [והשפופרת היא כמו כל הכלים הנגמרים בטהרה, כדמפרש ואזיל]:

רבי אליעזר אומר: אין צריך לטמאה עוד בטומאה אחרת הטעונה הערב שמש.

אלא, **יטבול אותה מיד,** ולא ימתין להערב שמש, וישתמש בשפופרת החתוכה לפרה.

רבי יהושע אומר: אין בטומאה זו היכר לצדוקים.

אלא, **יטמא אותה תחילה** בטומאה אחרת הטעונה הערב שמש, **ואחר כך יטבול,** ולא ימתין עד הערב שמש, וישתמש בה לפרה.

והיונן בה כדי לפרש טומאת השפופרת: **דחתכה מאן** [מי חתכה]?

אילימא דחתכה חבר — **למה לי טבילה** עכשיו [וכדאמר רבי אליעזר "יטבול מיד"]? הרי אינה טמאה כלל, והיה אף לרבי אליעזר לומר: **יטמא, ואחר כך יטבול!**

ואלא, שמא תאמר **דחתכה עם הארץ,** וממנו נטמא הכלי.

אי אפשר לומר כך.

כי לא יתכן **שבהא לימא רבי יהושע: יטמא** את השפופרת, **ויטבול!**

שהרי **הא** ודאי השפופרת הזאת **טמא וקאי** [הלוא ודאי טמאה היא ועומדת בטומאתה מחמת שחתכה עם הארץ], וטעונה הערב שמש. ואם יטבלנה מטומאה זו ולא ימתין

להערב שמש, הרי ודאי יש בה היכר לצדוקים, ולמה צריך להוסיף לה טומאה על טומאתה!?

ואמר רבה בר שילא אמר רב מתנה אמר שמואל: לעולם מדובר דחתכה חבר לשפופרת. וצריך להטבילה משום חשש **צינורא דעם הארץ דנפל עליה.**

אך סבירא ליה לרבי יהושע שאינה טעונה הערב שמש משום חשש זה, ולפיכך צריכה טומאה אחרת, הטעונה הערב שמש, כדי להוציא מלבן של צדוקים.

ומפרשינן: **אימת** אתה חושש שנפל עליה הרוק של עם הארץ?

אילימא מקמי דליחתכה [אם לפני החיתוך], **הא לאו מנא הוא** [עדיין אינה כלי לקבלת טומאה].

ואלא שמא תפרש שאנו חוששים שמא נפל עליה הרוק **בתר** אחר דחתכה.

אין זה יתכן, כי **מיוהר זהיר בה** החבר, ואינה טמאה כלל.

אלא **לעולם,** אנו חוששים שנפל עליה הצינורא **מקמי דליחתכה.**

ומכל מקום יש לחוש: **דילמא בעידנא דחתכה,** שאז נעשתה השפופרת לכלי, **עדיין לחה היא** אותה צינורא של העם הארץ שנפלה עליה מקודם, ומטמאת אותה עכשיו, וכדין כלים הנגמרים בטהרה.

ועכשיו מפרשת הגמרא את ההוכחה, שרבי אליעזר סובר: כלים הנגמרים בטהרה [ובכלל זה שפופרת שחתכה], טעונים הערב שמש מלבד טבילה.

היכירא לצדוקין איכא בטומאה זו לבדה, שאין בה דין הערב שמש?¹¹

והרי היה לנו לטמאה בטומאה אחרת, הטעונה הערב שמש.

הרי למדת בדעת רבי אליעזר, שכלים הנגמרין בטהרה טעונין הערב שמש, ואם כן משנתנו שאמרה כי די בטבילה לבד, היא דלא כרבי אליעזר.

אמר, דחה רב את הראיה שרבי אליעזר סובר כלים הנגמרין בטהרה צריכים הערב שמש:

כג-ב כי לעולם יש לומר, שלדעת רבי אליעזר כלים הנגמרין בטהרה בעלמא אינם צריכים הערב שמש. ודקשיא לך: אם אינם טעונים הערב שמש, היכן יש היכר לצדוקין, והרי בעלמא נמי לא בעי הערב שמש?

לא תיקשי לך:

כי שאני שפופרת של חטאת, שעשאוה כטמא שרין [כמי שנגע בשרץ], שצריך הערב שמש. וכיון שאין אתה מצריכה הערב שמש, הרי עשית היכר לצדוקין שטבול יום כשר בפרה, [וראה תוספת ביאור בהערות].¹²

בשלמא לרבי יהושע, שאמר לטמא את השפופרת בטומאה אחרת, היינו דאיכא היכרא לצדוקין על ידי הטומאה החדשה, בכך שלא ימתינו להערב שמש.

וכדתנן שעושין היכר להוציא מלבם של צדוקין:

מטמאין היו את הכהן השורף את הפרה, ולא ממתנינים להערב שמש — כדי להוציא מלבן של צדוקים, שהיו אומרים: ב"מעורבי שמש", שכבר העריב שמשן היתה נעשית, ולא קודם לכן.¹¹

אלא לרבי אליעזר, שאמר יטבול את השפופרת מיד, ואין צורך לטמאה בטומאה אחרת ולהטבילה כדי להוציא מלבם של צדוקים, אלא די בטומאה זו לבדה כדי להוציא מלבם.

אי אמרת בשלמא בעלמא, בכלים הנגמרין בטהרה, בעינן הערב שמש, היינו דאיכא היכרא לצדוקין בטומאה זו לבדה. כי הואיל וטעונה היא הערב שמש כדי לטהרה, ואין ממתנינים לה, הרי יש כאן היכר להוציא מלבם של צדוקין.

אלא אי אמרת בעלמא, בכלים הנגמרין בטהרה, לא בעינן הערב שמש — מאי

11. לדעת רש"י, כפי שהביאו התוספות משמו, היו מגיעין בו שרץ. והתוספות חולקים על זה, וסוברים שאחיו הכהנים היו נוגעים בו. והיינו, שהיה נטמא בעצם נגיעתם בו, כיון ש"בגדי אוכלי קודש — מדרס לחטאת", כמו שביארו בתוספות לעיל כא א.

12. א. בחזון איש סימן קכט לדף זה ביאר, דכל שעשאוה לחטאת הרי היא כטמא שרץ וטעונה

וטעמם של חכמים שהכשירו טבול יום בפרה, הוא מריבוי הכתוב. דכתיב "ולקח אזור, וטבל במים איש טהור. והזה על האוהל. והזה